

Altres museus

L'Espai Far de Vilanova i la Geltrú

Mar Sánchez Hidalgo
Coordinadora Espai Far
Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

Façana principal del Museu del Mar de Vilanova.
(Museu del Mar de Vilanova).

■ NOU CENTRE MUSEÍSTIC DEDICAT AL MAR

L'Espai Far és un equipament museístic que mostra el ric patrimoni mariner de Vilanova i la Geltrú. Ubicat a l'emblemàtic far de Sant Cristòfol, té tres espais amb exposicions permanents: el Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú, l'Espai Víctor Rojas i el Museu de Curiositats Marineres Roig Toqués.

Inaugurat el mes de juliol del 2016, l'Espai Far neix amb la voluntat de conservar i difondre la història i el llegat mariner vilanoví. I ho fa tot donant valor a les col·leccions exposades, però també als diferents elements històrics de la façana marítima.

Aquest darrer objectiu és reforçat per la localització estratègica del far: situat dins del nucli de població, en un dels extrems de la costa vilanovina, a tocar del port i de l'ermita de Sant Cristòfol. Es configura, d'aquesta manera, com un punt de partida per conèixer la resta d'edificacions marineres, que s'estenen fins a l'altre extrem del passeig marítim.

A més, el far és situat en un recinte enjardinat, de lliure accés en horari d'obertura del museu, amb unes magnífiques vistes al mar i a tota la costa.

L'Espai Far és un equipament municipal que depèn de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i que es gestiona des de la Regidoria de Cultura. A més a més, forma part de la Xarxa de Museus Marítics de la Costa Catalana.

■ GÈNESI DE L'ESPAI FAR

La materialització de l'Espai Far és la culminació d'un desig de molts vilanovins de tenir un Museu del Mar a la ciutat. Constitueix una mostra de la riquesa i la diversitat del patrimoni mariner de Vilanova i la Geltrú, fruit de la seva història lligada al Mediterrani. En aquest sentit, acull, en un mateix recinte, dues col·leccions de llarg recorregut històric: la de l'Associació del Museu del Mar i la del Museu de Curiositats Marineres Roig Toqués.

D'una banda, l'Associació del Museu del Mar és una entitat vilanovina que es va constituir l'any 1981 amb l'objectiu de preservar, recuperar i difondre el llegat cultural mariner. Però la seva tasca va començar tres anys abans,

quan un grup de persones de tots els àmbits es van reunir amb la idea de crear un museu del mar. Al cap d'un any se'n va formar la primera comissió. La intenció era salvar el material que hi havia a moltes botigues i cases de la platja per tal que no es perdés. A partir d'aleshores es va començar a treballar en el projecte, recollint, guardant, recuperant i preservant tot allò que pogués formar part d'aquest llegat mariner.

Durant més de trenta anys, l'associació ha anat rebent diverses donacions de la gent del barri de mar. S'ha arribat a una col·lecció d'unes quatre mil peces de tipologia diversa: arqueologia, modelisme naval, paleontologia, ictiologia i malacologia, fotografia i peces artístiques.

Cal destacar, a més, la tasca de documentació realitzada per l'associació a través de la redacció i publicació d'articles sobre la cultura marinera a la revista que edita: *La Nostra Mar*. Ha estat així que s'ha contribuït a la recuperació i difusió d'una bona part de la nostra memòria oral i de la nostra història.

D'altra banda, la col·lecció Roig Toqués prové de l'antic Museu de Curiositats Marineres Roig Toqués. Aquest petit museu, ubicat al Mas Carolina, va romandre obert al públic entre els anys 1946 i 2008, any en què va morir el seu creador, Francesc Roig Toqués.

Es tracta d'un conjunt de gairebé tres mil peces, de tipologia i cronologia diverses, amb el nexa comú de la temàtica marinera. És un conjunt totalment eclèctic, que es mostrava en un espai d'uns trenta-cinc metres quadrats i que el mateix Francesc Roig Toqués explicava als visitants: de manera amena i didàctica, encomanava al públic la seva passió pel mar, a través dels seus coneixements i de les curiositats que es podien veure al museu.

A la col·lecció, s'hi va sumar aviat el fenomen que suposà la carpa Juanita, una petita carpa que Francesc Roig Toqués va ensinistrar per beure amb porró i menjar amb cullereta. Aquest prodigi va aconseguir un gran ressò internacional i visitants de tot arreu venien a conèixer el museu i la carpa. Es va arribar a la xifra rècord de 20.000 visites anuals.

L'any 2014, totes dues col·leccions van passar a ser gestionades per l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, en la modalitat de comodatiu i dipòsit, amb la intenció que acabessin

formant part dels fons del futur Espai Far. També es van cedir en dipòsit els importants conjunts bibliogràfics i documentals integrats en cada una de les col·leccions. Una part d'aquests conjunts es poden consultar actualment a la Biblioteca Balaguer i a l'Arxiu Comarcal del Garraf.

Per dur a terme aquest projecte, l'ajuntament vilanoví ha obtingut de Ports de Barcelona la concessió d'una part de les instal·lacions del far de Sant Cristòfol, durant un període de 25 anys prorrogables. També ha aconseguit la concessió d'un Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), i les subvencions del Pla Únic d'Obres i Serveis de Catalunya (PUOSC) i de la Diputació de Barcelona. Tot plegat ha permès de dur a terme la transformació d'aquest recinte.

Prèviament a la fase de museïtzació, van ser necessàries les obres de rehabilitació i adequació dels diferents espais concedits. El projecte arquitectònic va consistir en la reforma i condicionament de l'edifici històric del far i d'altres zones del recinte, per tal d'adaptar-les com a centre museogràfic d'exposició permanent.

Així, s'ha mantingut l'estructura original de l'antiga casa del faroner i se n'han recuperat alguns elements originals: l'alçat interior de les finestres, una part d'un dels esgrafiats i fragments del paviment del mosaic, que s'ha recol·locat a l'entrada del vestíbul, com si fos una catifa.

També s'ha construït una estructura porxada per protegir i exhibir el bot de salvament Víctor Rojas. Aquesta construcció resta unida arquitectònicament a un edifici que antigament s'emprava com a magatzem i que actualment s'ha ampliat i habilitat per acollir el Museu de Curiositats Marineres Roig Toqués. Finalment, una antiga caseta edificada l'any 1903 que havia fet de magatzem acull ara els serveis sanitaris.

La intervenció també ha permès de millorar l'accés al recinte i d'adequar-lo a les normatives d'accessibilitat vigents.

Amb vista a crear el discurs museològic, es van configurar dues taules de treball, una per cada museu, formades per especialistes de diferents àmbits. Aquestes taules van debatre i determinar el fil conceptual de l'exposició permanent, tenint en compte la singularitat de cada una de les col·leccions.

Cal destacar també la tasca important de restauració de totes les peces exhibides. L'heterogeneïtat de les col·leccions ha portat a col·laborar amb empreses i institucions especialitzades en diverses tipologies d'objectes: tèxtil, ictiologia, malacologia i fòssils, fusta i metall.

■ EL MUSEU DEL MAR DE VILANOVA I LA GELTRÚ

El Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú és situat a l'antiga casa del faroner, construïda l'any 1886, quan es va fer el primer far. L'exposició permanent mostra la història marinera de la ciutat, a partir de diverses temàtiques.

La intervenció arquitectònica en aquest edifici va eliminar, al màxim, la compartimentació de les diferents estances de l'habitatge. Això va crear dos espais ben diferenciats: la zona del vestíbul i l'exposició permanent del Museu del Mar.

A la zona del vestíbul, a més de la recepció de l'Espai Far, hi ha la sala de projecció. En aquesta sala, un audiovisual mostra el paper destacat que juga el mar en la vida quotidiana de la ciutat. Es tracta d'una filmació realitzada amb una estètica pròxima al reportatge periodístic, on s'inclouen relats en primera persona de veïns del barri i de pescadors. D'aquesta manera, els visitants poden tenir un apropament més emocional a la temàtica del museu. En definitiva, les vivències, les històries personals, són la base del Museu del Mar, així com el nexa d'unió de les diferents temàtiques que s'hi tracten.

Si bé des del punt de vista conceptual el discurs museològic parteix de la voluntat d'explicar la història de la vila marinera, s'han volgut incorporar també les *microhistòries* que en formen part: els relats personals de la gent de mar. Per aquest motiu, i relacionat amb els diferents àmbits, amb el lema *Vilanova, un mar d'històries*, el públic pot conèixer diverses narracions de la vida quotidiana que recorren les parets del museu.

No s'ha d'oblidar la recuperació de la memòria oral, que en aquest cas s'ha volgut vincular als objectes exposats en l'àmbit *Un objecte, una història*. Són pocs els testimonis que resten d'una Vilanova marinera molt diferent de l'actual, un temps en què les barques es lligaven a la reixa de les finestres de les cases dels pescadors o a les

palmeres del passeig quan feia mal temps, quan el salvament marítim el feien els propis pescadors i quan, per dur a terme el seu ofici, eren indispensables les llibretes de senyes.

El discurs museístic es troba dividit en vuit àmbits: *La platja, L'aventura del comerç, La pesca, El port, La vida cultural, El far i l'espai Un objecte, una història.*

La majoria de les peces exposades provenen de la col·lecció de l'Associació del Museu del Mar de Vilanova i la Geltrú, i es completen amb unes quantes de cedides per altres museus (quan el discurs museogràfic ho feia necessari). És el cas, per exemple, dels objectes cedits pel Museu Marítim de Barcelona, el Museu de les Cultures del Vi i el Museu Víctor Balaguer.

■ LA PLATJA

Aquest àmbit és dedicat als orígens mariners de la vila i a l'evolució del barri de mar. El primer document en què se cita el barri de mar de Vilanova és la *Carta de Població* del rei Jaume I (1274), però els vestigis arqueològics ens revelen uns orígens molt més antics. En aquest mòdul, diverses peces trobades al jaciment ibèric i romà de Darró evidencien que durant l'època ibèrica també es pescava i es mantenien relacions comercials per via marítima amb altres pobles de la Mediterrània.

A més a més, també s'hi poden veure fotografies antigues de la platja, així com una il·lustració sobre l'evolució urbanística del barri de mar des del 1300 fins al 1960.

■ L'AVENTURA DEL COMERÇ

El comerç marítim va tenir el moment de màxim esplendor durant el segle XIX, amb els intercanvis comercials amb Amèrica. Molts vilanovins van emigrar a Cuba, fins al punt que la població era coneguda en aquella època com *l'Havana Xica*. En aquest àmbit es mostren brúixoles i una bola del món astronòmica, així com diferents imatges que il·lustren el passat comercial de la vila. Com a dada rellevant, per exemple, els boters arribaven a fabricar duescentes bótes al dia per a l'exportació de vins i aiguardents cap a Amèrica.

■ LA PESCA I EL PORT

La pesca ocupa dos mòduls, en els quals es tracten tant les arts de pesca com els caladors. El visitant hi pot observar diferents peces relacionades amb la pesca a Vilanova: maquetes de diferents embarcacions o curioses arts com ara les barquetes de fusta amb miralls per pescar sípies, entre altres.

Un punt destacat d'aquest espai és la plataforma pesquera vilanovina. Basada en la maqueta i la pintura que va fer Josep Ayza, president de l'Associació del Museu del Mar i gran pescador coneixedor de la nostra mar, s'hi mostren les diferents fondàries i accidents del fons marí: les roques amb els noms amb què són conegudes pels pescadors, les diferents zones de pesca, a més de diversos vaixells i un avió que hi ha enfonsats en aquestes aigües.

El fons marí de Vilanova i la Geltrú és una petita i rica plataforma pesquera de només vint-i-quatre quilòmetres quadrats, des de la costa fins a la mar de la gamba, situada a nou-cents metres de profunditat. Però la varietat de la topografia i la varietat d'espècies que hi viuen permet capturar la majoria de peixos que es troben a la costa catalana.

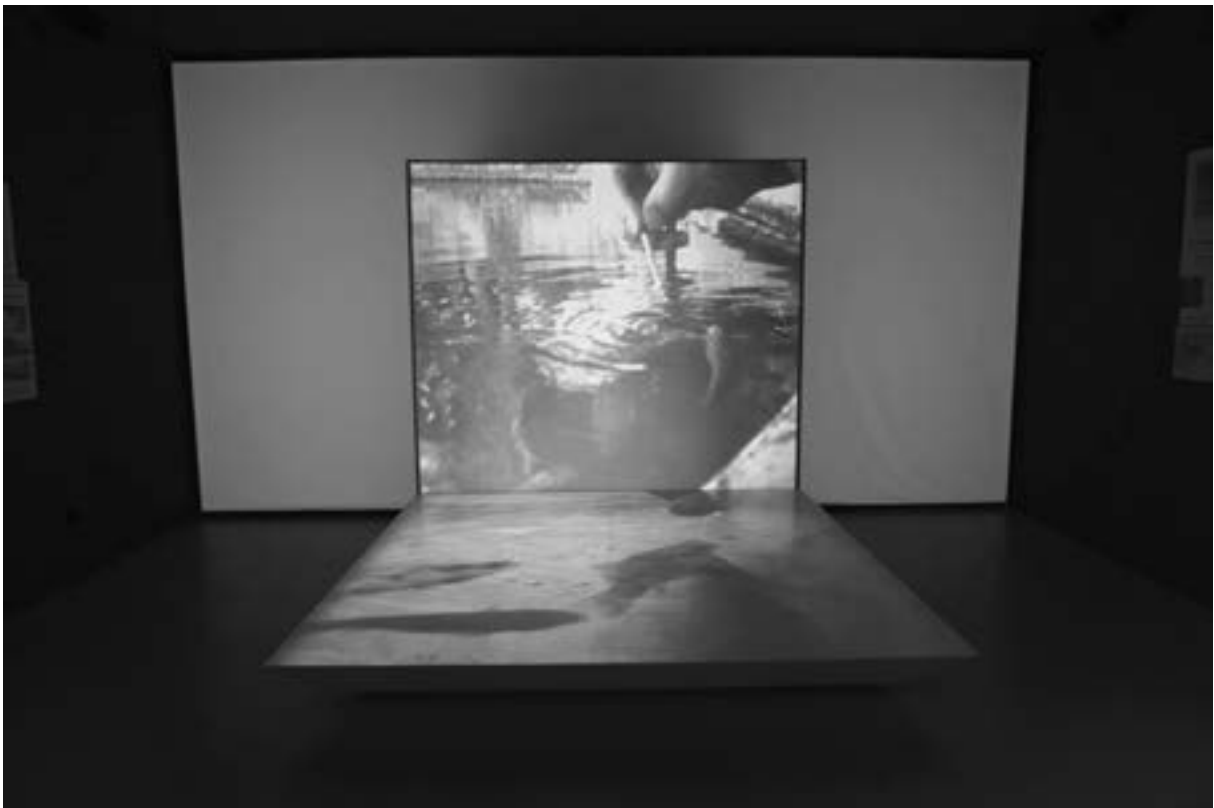
L'objectiu d'aquest àmbit és mostrar al públic tot allò que amaga el mar, així com les zones on viuen les diferents espècies i la toponímia que empren els pescadors. Paral·lelament, s'hi posa de manifest el record d'una època en la qual aquests pescadors es guiaven per les senyes per tal de trobar els caladors. Aquesta pràctica, amb la incorporació dels aparells de geolocalització a l'ofici, ha quedat progressivament oblidada.

D'altra banda, diverses fotografies i objectes il·lustren la vida dels pescadors abans de l'existència del port, i també la duresa de la tasca de treure i d'avarar les barques o la complexa història de la construcció del port, el qual es pot albirar des del recinte enjardinat de l'Espai Far.

■ L'ANY DELS NEGATS

El museu també ha volgut tractar els perills del mar tot fent referència a un succés tràgic esdevingut a la ciutat l'any 1886. Aquell any van morir 22 pescadors, i el fet va

Projecció: La Carpa Juanita menjant
d'una cullereta.
(Museu del Mar de Vilanova).

ser tan colpidor per al barri que el 1886 va ser batejat com *l'any dels negats*.

En aquest espai, s'hi troben exposats dos objectes relacionats amb el salvament marítim de final del segle XIX: un canó llançacaps i una guindola salvavides. Tots dos, juntament amb els bots de salvament de Víctor Rojas, constitueixen els avenços tecnològics més destacats a l'hora d'intentar impedir que la gent morís ofegada a prop de la costa.

Aquestes peces formen part d'un conjunt d'elements de salvament marítim que pertanyien a la secció vilanovina de la Societat Espanyola de Salvament de Naufrags, i es destinaven al salvament marítim de la ciutat. Actualment formen part de la col·lecció de l'Associació del Museu del Mar.

■ LA VIDA CULTURAL

El barri de mar sempre ha gaudit d'una intensa vida cultural. El mar ha estat el motiu pictòric d'alguns dels principals artistes locals, com ara Alexandre de Cabanyes i Martí Torrents, així com personatges de renom com Joaquim Mir durant l'etapa que va viure a la ciutat. Les tavernes del port, com la del Rossegall, eren sovint punt de trobada d'artistes i intel·lectuals. En aquest sentit, l'escriptor noucentista Eugeni d'Ors es va instal·lar, durant els darrers anys de vida, a Vilanova, concretament a l'ermita de Sant Cristòfol, a tocar del far.

Al museu es poden veure alguns quadres d'artistes locals per als quals el mar ha marcat la seva obra, així com diverses fotografies que mostren la vida cultural del barri de mar.

■ EL FAR

L'actual far de Vilanova va entrar en funcionament l'any 1905, en substitució de l'anterior far edificat l'any 1886. D'aquest far només en resta l'antiga casa del faroner, que, com dèiem anteriorment, acull actualment el Museu del Mar.

La Farola, nom amb el qual es coneix popularment, té una alçària de 21 metres. Una escala de caragol de 98

graons permet d'accedir a la part superior. Al cimbell hi ha el focus reflector, format per tres complexos òptics. La llum que projecta té un abast nominal de 19 milles, i el seu senyal el formen una seqüència de 3 llampecs blancs cada 8 segons.

El far continua actiu, amb la missió de fer de guia dels navegants. Per tant, els visitants no poden accedir lliurement a la zona destinada als serveis tècnics. Per aquest motiu, es mostra, a través d'una fotografia de proporcions reals, l'escala de caragol per accedir-hi, així com el marc de pedra que hi dona pas (on consta encara la inscripció del 1903). Aquesta imatge actua com un potent element museogràfic, visible des del vestíbul, que marca la simetria de l'espai. Alhora, permet de fer sentir als visitants en tot moment que ens trobem dins d'un far.

■ UN OBJECTE, UNA HISTÒRIA

Moltes de les peces que formen part del nostre patrimoni mariner són peces etnogràfiques, la majoria de les quals d'ús quotidià. Però darrere de cada un d'aquests objectes, hi ha una història, fins i tot darrere d'un simple morter de terrissa. Són relats que ens parlen del dia a dia de la gent de mar i que fan que aquestes peces cobrin vida.

Aquest és un àmbit de recuperació de la memòria oral basada en els objectes. En aquest mòdul, se n'exhibeixen una desena. Per exemple, uns esclops, una nansa, una balança, unes agulles d'apedaçar, un escandall o una peça arqueològica. Els objectes tenen un monitor tàctil, amb vídeos sobre cada una de les peces. Així, el visitant pot prémer sobre la imatge de l'objecte que vulgui i visualitzar un vídeo en què una persona del barri de mar n'explica la història i l'ús. Cada un dels audiovisuals dura dos o tres minuts.

Aquest serà un àmbit que es modificarà al llarg del temps, amb objectes i vídeos nous. D'aquesta manera, es dona visibilitat a una part de la col·lecció que no està exhibida, i permet sobretot de recuperar testimonis de la vida al mar. I permet que el visitant es pugui apropiat als objectes exposats d'una manera més emotiva.

■ L'ESPAI VÍCTOR ROJAS

Una de les peces més destacades de la col·lecció de l'Associació del Museu del Mar és el bot de salvament Víctor Rojas. A l'espai porxat on s'exhibeix, s'hi mostren també els catorze rem amb què comptava l'embarcació, així com diverses informacions tècniques i una il·lustració sobre la història i el funcionament.

Abans d'ocupar l'emplaçament actual, el bot va ser restaurat. La intervenció va consistir a sanejar, decapar i restituir les peces de fusta i altres elements que estaven en mal estat, així com a recuperar la pintura dels diferents elements. Els treballs es van realitzar sota la supervisió del Centre de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya, el qual ha subvencionat part de la seva recuperació.

El Víctor Rojas és un dels tres únics bots de salvament d'aquestes característiques que es conserven a Catalunya. Construït l'any 1916 a les drassanes de Miquel Corbeto de Barcelona, va arribar a Vilanova l'any 1925 en substitució de l'antic bot de salvament Esteban Anzil. És una embarcació autoredegable i insumergible de rem i vela per a catorze tripulants, d'onze metres d'eslora, inspirat en els bots anglesos del tipus Beeching-Peake.

El nom de l'embarcació era un homenatge al portoriqueny Víctor Rojas, nascut a Arecibo l'any 1832. Va destacar per la seva valentia en el rescat de naufragats, amb gairebé dues-centes persones rescatades a la rada d'Arecibo, nedant enmig dels temporals.

I és que rescatar aquells qui corrien perill d'ofegar-se al mar era una tasca complexa i perillosa en aquella època. Tot i els mitjans tècnics que es podien aportar des de la Societat Espanyola de Salvament de Naufragats, els aparells només eren útils quan el naufragi es produïa a prop de la costa. I encara alguns, com els canons llançacaps, requerien un temps determinat de posada en funcionament, la qual cosa en feia disminuir l'eficàcia.

A les nostres platges, habitualment eren els pescadors els qui feien les tasques de rescat, fins i tot amb les seves pròpies embarcacions. Eren ells els qui integraven la tripulació dels bots de salvament. Aconseguir socórrer els naufragats depenia, en bona part, del coratge, l'abnegació

i l'experiència d'aquests voluntaris. El bot Víctor Rojas constitueix un símbol de la seva solidaritat i valentia i, per extensió, del començament del salvament marítim, que pretenia evitar, amb tots els mitjans possibles, que la gent morís ofegada a prop de la costa.

■ EL MUSEU DE LES CURIOSITATS MARINERES ROIG TOQUÉS

Aquest espai es troba dividit en dues sales. A la primera s'exhibeixen molts objectes que formaven part del museu original que va crear Roig Toqués. A la segona, de caire més conceptual, s'explora el vessant de cineasta i de maquetista, així com el fenomen que va suposar la carpa Juanita.

■ LA FAL·LERA PEL MAR

A la sala que acull la col·lecció d'objectes, s'hi ha volgut recrear l'aspecte de gabinet de curiositats que tenia el museu original. En aquest sentit, s'han recuperat i restaurat la majoria de les vitrines originals, i les noves s'han realitzat seguint l'estètica de les antigues. Pel que fa a la disposició de les peces, s'ha volgut mantenir la que Roig Toqués tenia al seu museu: l'interior de les vitrines ofereix també l'aspecte d'*horror vacui*.

Al museu s'exposen instruments nàutics, peixos naturalitzats, un esquelet de balena, material etnogràfic, models navals i miniatures, eines de mestre d'aixa, armes, fòssils, mol·luscs i bivalves, mascarons... Se'n destaca, pel valor i per la història, una col·lecció de més d'un centenar de sorres de diferents països del món, la campana de destructor *Sánchez Barcaiztegui*, un vestit de capità de navili, el mascaró de Sant Pere, la maqueta que es va realitzar del vaixell *Bounty*, les miniatures navals... Són precisament aquestes maquetes que ens parlen tant de la passió per les coses del mar que sentia el propietari com del seu enginy i minuciositat.

Cal destacar que algunes de les peces que formen part de la col·lecció són donacions dels propis visitants (per exemple, les sorres que portaven dels seus països d'origen o dels que visitaven). Unes quantes peces van ser recuperades per Roig Toqués dels vaixells que es

Mostres de sorres de diferents platges del món.
(Museu del Mar de Vilanova.
Foto: Míriam de Lamo Ramírez).

desballestaven al port de Vilanova i la Geltrú. Finalment, una altra part de les peces les comprava o les feia ell mateix, com ara les maquetes, els diorames i diversos ginyes didàctics.

Cada un dels objectes té una història curiosa, que el propi Roig Toqués explicava als visitants, ja que ell personalment feia de guia del museu. Amb un estil amè i molt didàctic, el públic acostumava a anar de sorpresa en sorpresa, descobrint múltiples anècdotes. Un fragment d'aquestes explicacions forma part de l'audiovisual sobre la carpa Juanita que es pot veure actualment al museu.

A més, s'ha restaurat la taula que mostra, tal com feia Roig Toqués, la curiosa correspondència que rebia, en molts casos dirigida directament a la carpa Juanita. En algunes cartes ni tan sols hi figurava l'adreça del museu, sinó que arribaven amb el nom o el dibuix del famós peix. N'hi havia que provenien d'indrets llunyans com Nova Zelanda, Austràlia, el Japó, el Camerun i la base antàrtica espanyola.

■ LA CARPA JUANITA

Tot i la completa i interessant col·lecció que va tresorejar Roig Toqués al llarg de la seva vida, el seu museu va ser internacionalment conegut per la petita carpa Juanita, la qual es va convertir en un fenomen i va fer que Vilanova i la Geltrú fos coneguda arreu.

La història d'aquest peix és ben curiosa. Roig Toqués havia observat que, després de ploure, una de les carpes de la bassa que tenia al jardí s'acostava a l'aigua que degotava. I que, a més a més, quan ell menjava a prop també se li apropava. Un dia que se li va trencar el broc d'un porró, va decidir aprofitar per omplir-lo i fer-lo rajar a prop seu. A poc a poc, la va anar ensinistrant durant mesos fins aconseguir que begués del porró i mengés amb cullereta.

Quan l'any 1954 el periodista Enrique Rubio la va descobrir i en va voler saber el nom, Roig Toqués va contestar, en broma, *Juanita*. I aquest va ser el nom que va sortir publicat al cap d'un dies al diari *Solidaridad Nacional*, amb una fotografia de l'actuació del peix. A partir d'aquí, va ser coneguda internacionalment amb aquest nom.

La notícia del petit peix ensinistrat i del Museu de Curiositats Roig Toqués va ser objecte de reportatges al No-Do i a les televisions italiana, anglesa (BBC) i americana (NBC), així com a diaris de Portugal, Egipte, la Xina, França i Austràlia. De fet, la carpa i el porró han passat a convertir-se en figures del bestiar popular de la Festa Major de Vilanova i la Geltrú,

Tractar aquest tema constituïa una qüestió delicada, ja que són molts els vilanovins que havien visitat el museu, i el record del petit peix bevent del porró és encara present. Aquest fet es pot comprovar al llibre de signatures del nou museu.

Per homenatjar la seva història i donar a conèixer el ressò que va tenir, s'ha realitzat un audiovisual de doble projecció, en forma de L. S'ha creat exclusivament amb filmacions de les dècades dels seixanta i setanta del segle xx, enregistrades per Roig Toqués o per visitants o cadenes de televisió de l'època. Això ha suposat un treball previ de recerca i digitalització, i també de tractament de les imatges i del so. Precisament, en l'àmbit sonor s'han recuperat diversos àudios, ja que s'han conservat enregistraments on Roig Toqués explica com va domesticar la carpa i com aquest peix va arribar a ser tan popular.

En un moment determinat, les imatges mostren, en format vertical, la carpa bevent del porró i menjant amb cullereta. Alhora, en format horitzontal, el visitant pot veure la bassa amb la resta de les carpes nedant. Així doncs, per uns instants, el visitant es converteix en un espectador de l'època.

■ EL CINEMA I LES MAQUETES

En aquesta mateixa sala es mostren les dues altres passions de Roig Toqués: el cinema i les maquetes i miniatures navals.

Francesc Roig Toqués va destacar com a cineasta amateur: va realitzar diversos curtmetratges i va documentar els esdeveniments més destacats de la ciutat. Entre les dècades dels cinquanta i dels vuitanta del segle xx, va registrar més d'un centenar de pel·lícules de temàtica diversa, en 8 mil·límetres i en super 8. Al mu-

Detall de les col·leccions del Museu de curiositats marineres Roig Toqués. (Museu del Mar de Vilanova. Foto: Míriam de Lamo Ramírez).

seu, s'hi poden veure tres documentals seus: *El Faquir* (1971), *La Mesa* (1970) i *El Paquete* (1972), així com alguns dels nombrosos premis que va rebre per les seves filmacions.

Pel que fa al vessant de maquetista, s'hi exhibeix el banc de maquetista i algunes de les eines que Roig Toqués feia servir. El visitant pot observar els diferents estris i alguns models a mig fer. En aquest espai, també s'hi pot veure el documental *La paciència embotellada*, en el qual es mostra el procés de construcció d'un vaixell dins d'una ampolla. El film va obtenir una vintena de premis, entre els quals destaquen la medalla d'or atorgada pel Centre Excursionista de Catalunya, l'any 1964. Francesc Roig Toqués va construir més de quatre-centes maquetes al llarg de la seva vida, algunes de les quals es troben a diversos països.

En una part del museu es poden veure diferents models i miniatures realitzades per Roig Toqués: un vaixell creat amb un gra de mill i un altre de creat amb un pinyol de cirera. Destaca, especialment, el vaixell *Bounty* de l'armada britànica. Per a la creació d'aquesta maqueta, va sol·licitar els plànols a la productora de la pel·lícula *Rebel·lió a bord*, per tal de construir-la amb tots els detalls. Amb aquesta peça va rebre nombrosos premis i reconeixements en concursos de miniaturisme naval.

■ L'ESPAI FAR I EL PATRIMONI MARINER VILANOVÍ

Un dels objectius de l'Espai Far és de posar en valor els diferents elements singulars i emblemàtics de la façana marítima, especialment els vinculats amb l'exposició permanent. El Molí de Mar, el port, l'edifici del pòsit de pescadors, la Torre Blava, els xalets de Ribes Roges de començament del segle xx, les ermites de Sant Gervasi i Sant Cristòfol en són només un exemple. Els ciutadans poden conèixer una mica més el patrimoni mariner que es troba a l'aire lliure i que forma part de la seva vida quotidiana.

Una primera acció, en aquest sentit, ha estat la creació d'itineraris temàtics a la façana marítima que, a més, estableixen lligams amb edificis i monuments situats en

altres barris de la ciutat. Es tracta d'uns circuits que, des d'un punt de vista conceptual, parteixen de l'exposició permanent del Museu del Mar i se centren en les temàtiques de l'art, la indústria, la pesca i els indians.

Com a vila costanera, el mar ha estat el teló de fons de la història de la ciutat i de les empremtes que hi ha anat deixant en els àmbits arquitectònic i urbanístic. N'és un clar exemple el fenomen dels indians. Amb el terme *indians* es designen els vilanovins que van embarcar-se en vaixells en l'aventura del comerç amb Amèrica i que tornaven amb grans fortunes. Molts van invertir després els seus guanys en l'edificació dels seus habitatges, en millores per a la ciutat i en la creació d'indústries tèxtils.

Des d'un punt de vista artístic, edificis com la Casa del Mar i la parròquia de la Immaculada Concepció són decorats amb pintures de temàtica marinera, realitzades per artistes locals. Cal destacar, també, el parc escultòric d'aquesta zona, com la Pasífae i Ariadna en el cercle, realitzades per Òscar Estruga; el monument a Francesc Macià de Josep Maria Subirachs, i *La Torre Blava*, una instal·lació artística de Josep Guinovart dedicada al mar.

Pel que fa a la indústria, si bé són moltes les fàbriques que han desaparegut o s'han traslladat aquests darrers anys, la seva empremta encara és vigent en l'urbanisme del barri. S'hi va instal·lar, entre altres, la fàbrica Pirelli l'any 1902. Aquest itinerari inclou, també, la visita a les restes d'un curiós element industrial: el Molí de Mar. Es tracta d'un antic molí fariner, construït l'any 1801, ideat per utilitzar les onades del mar com a força motriu.

La façana marítima se'ns presenta, doncs, com un autèntic museu a l'aire lliure per descobrir i gaudir de l'art i de la història.

Així doncs, l'Espai Far se suma a la important oferta museística de la ciutat, en completa el discurs existent i posa en valor la seva llarga tradició marinera.

■ PRIMERS PASSOS

L'Espai Far enceta el seu recorregut amb la voluntat de ser un centre dinàmic i obert a tota la ciutadania. Comparta amb un programa escolar dirigit a tots els nivells edu-

catius, amb activitats diverses: itineraris, visites dinamitzades i tallers. Ofereix als mestres la possibilitat de conèixer per separat cada un dels museus, però també de gaudir de visites temàtiques que enllacen les dues col·leccions a partir d'un tema comú: les embarcacions, els peixos... També hi ha activitats adreçades als diferents tipus de públic general, que permeten d'aprofundir en les temàtiques presents al museu de manera didàctica i participativa.

També es preveu d'organitzar exposicions temporals que permetin fer visibles aquelles peces que resten a les reserves i tractar temàtiques que no es troben al museu.

Atesa la doble funcionalitat del recinte on es troba l'Espai Far, el qual acull el far de senyals marítims, actualment no és possible de tenir una sala d'exposicions temporals. Però lluny de considerar-ho un obstacle, valorem aquest fet com una oportunitat, ja que impulsa l'objectiu d'obrir-lo al barri i a la ciutat. És per això que aquestes mostres es faran en unes altres espais del barri o, fins i tot, en edificis del centre de la vila.

D'altra banda, cal assenyalar que si bé l'Espai Far mira al passat per recuperar-lo i donar-hi valor, també té com a objectiu la dinamització cultural de la ciutat, a través de la creació de complicitats i sinergies amb les diverses institucions i entitats del barri de mar.

En els pocs quilòmetres de la façana marítima vilanovina es troben, entre altres, la Confraria de Pescadors, el port, el Laboratori d'Aplicacions Bioacústiques de la UPC, el Club Nàutic, el Centre Cívic de Mar, l'ambulatori d'atenció primària, les escoles de primària Llebetx i l'Arjau, l'Institut de Baixa Mar, l'oficina de turisme... Tots aquests espais, per la seva singularitat i varietat, ofereixen un ampli ventall de possibilitats de creació de nous projectes, a través de la vinculació del mar amb la salut, el turisme, la recerca, la natura, l'educació, la pesca...

I tot plegat sense oblidar les relacions que es puguin establir amb altres institucions i entitats del país, que permetin la difusió del nostre patrimoni mariner.

Obrir un nou equipament cultural planteja, sense cap mena de dubte, molts reptes. Però la col·laboració amb les associacions vinculades al projecte i el treball en xarxa, tant amb el barri com amb institucions d'altres localitats, seran de ben segur un bon motor per tirar-los endavant.

Són moltes les persones i les empreses que, aquests darrers anys, han participat en el projecte de convertir l'Espai Far en una realitat. Aprofitem aquestes ratlles per fer-los arribar també el nostre agraïment. I també a l'Associació del Museu del Mar i a la família Roig Toqués: sense la seva tasca i la seva estima envers el patrimoni de la ciutat, l'Espai Far no hauria estat possible.